

22.5.2017

Yksikön päällikkö

Helsingin kaupunginmuseon lausunto Laakson uuden yhteissairaalan asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

HEL 2017-003866 T 10 03 03

Kaupunkisuunnitteluvirasto on pyytänyt kaupunginmuseon lausuntoa Laakson uuden yhteissairaalan asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Kaupunginmuseo tarkastelee hanketta perustehtävänsä mukaisesti kulttuurihistorian ja rakennetun kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta ja esittää kantanaan seuraavaa.

Laakson sairaala-alueelle laadittavan asemakaavan muutoksen taustalla on Helsingin kaupungin ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin sairaalatoimintojen keskittäminen synergiaetujen saavuttamiseksi. Laakson sairaalan alueelle keskitetään lisää sairaalatoimintaa. Psykiatrisia sairaalatoimintoja siirretään mm. Auroran ja Kellokosken sairaala-alueilta Laakson sairaala-alueelle sijoitettavaksi suunniteltuun uuteen yhteissairaalaan. Alueelle jää myös nykyistä Laakson sairaalan toimintaa, minkä lisäksi Laaksoon siirretään myös Suursuon sairaalan toimintaa.

Asemakaavamuutoksen tavoitteena on sijoittaa Laakson sairaala-alueelle noin 125 000 k-m², joista olemassa oleviin, säilytettäväksi esitettyihin rakennuksiin voitaisiin sijoittaa noin 25 000k-m². Näin laajamittaisen uudisrakentamisen sijoittaminen sairaala-alueelle edellyttäisi melko laajamittaista olemassa olevan rakennuskannan purkamista. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan uusi rakentaminen pyritään sovittaman olemassa olevaan ympäristöön kaupunkirakenteelliset ja –kvaliteettiset sekä liikenteelliset ja toiminnalliset seikat huomioon ottaen. Uudisrakentamista ei aiota sijoittaa Keskuspuiston puolelle. Tavoitteena on luoda parantumista edesauttavat olosuhteet potilaille ja viihtyisää ja toimivaa työympäristöä sairaalahenkilökunnalle. Lisäksi arkkitehtonisesti, kaupunkikuvallisesti ja / tai historiallisesti arvokkaat rakennukset suojellaan. Myös alueen paikoitus- ja liikennejärjestelyjen osittaista muuttamista tutkitaan, samoin Laakson ja Meilahden sairaala-alueen yhdistämistä tunnelilla.

Nyt esillä olevassa asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on alustavasti esitetty suojeltavat rakennukset ja toisaalta rakennukset, jotka purettaneen. Suojeltavaksi on esitetty tuber-

22.5.2017

Yksikön päällikkö

kuloosisairaalan ensimmäiseen 1920-luvun rakennusvaiheeseen kuuluvat hallinto- / asuin- ja poliklinikkarakennus laajennussiipineen, kaksi potilaspaviljonkia, autovaja ja kappeli, joka on jo voimassa olevassa asemakaavassa suojeltu merkinnällä sr-1. 1950-luvun laajennusvaiheesta säilytettäväksi on esitetty tuberkuloositoimistoksi suunniteltu, nykyisin poliklinikkakäytössä oleva rakennus. Muut 1950-luvun kerrostumaan ja alueen terveystakeskusvaiheeseen liittyvät sekä sitä nuoremmat rakennukset on esitetty purettavaksi, ei kuitenkaan 2000-luvun vaihteessa rakennettuja mm. fysiatrian poliklinikan käsittävää Vega-taloa ja Synapsia-taloa, jossa toimii selkäydinvammapoliklinikka.

Laakson ja Auroran sairaaloista on laadittu rakennushistoriaselvitys (Arkkitehtitoimisto Freese Oy ja Taegen Arkkitehdit 31.8.2015). Kyseisessä selvityksessä on käyty läpi kummankin sairaala-alueen suunnittelu- ja rakentamisvaihe, tärkeimmät muutokset ja nykytilanne. Selvityksessä on myös arvoitettu alueen rakennukset lukuun ottamatta 2000-luvulla rakennettuja, säilytettäväksi määritellyjä rakennuksia. Helsingin tuberkuloosisairaalan perustamisvaiheeseen kuuluvat hallinto- / asuin- ja poliklinikkarakennus laajennussiipineen, kaksi potilaspaviljonkia, autovaja ja kappeli on arvoitettu kolmiportaisessa arvoluokituksessa 1-luokkaan huomattavan arvokkaina historiallisten arvojen ja kerrostuneisuuden, arkkitehtonisen laadun, kaupunkikuvallisen merkityksen, ulkotilojen säilyneisyyden ja sisätilojen säilyneisyyden perusteella. Myös sairaalan 1950-luvun rakennusvaiheeseen kuuluvat rakennukset eli huoltorakennus pois lukien potilaspaviljonkiin johtava yhdyssilta, lämpökeskus ja tuberkuloositoimisto on luokiteltu huomattavan arvokkaiksi. Sen sijaan 1970-luvun arkkitehtuuria edustava päiväkotirakennus ja suuri terveystakeskus sekä neljä asuinkerrostaloa alueen lounaiskulmassa on arvoitettu kuuluviksi 3-luokkaan.

Edellä mainitun selvityksen ja kaupunginmuseo aiemmin esittämien Laakson sairaala-alueelle asettamiensa suojelutavoitteiden perusteella kaupunginmuseo esittää olemassa olevan rakennuskannan osalta seuraavaa:

Laakson sairaala rakennettiin alun perin Helsingin ensimmäiseksi tuberkuloosisairaalaksi, jonka rakentamista oli ryhdytty selvittämään jo 1890-luvulla. Varsinaiseen suunnitteluun ryhdyttiin kuitenkin vasta 1920-luvulla. Vuonna 1924 kaupunginvaltuusto hyväksyi sairaalan paikaksi kaakkoisosan Pasilan aseman ja Läntisen Viertotien väliin keskussairaallalle varatusta alueesta. Suunnitelmat tilattiin arkkitehti Eino Forsmanilta (1879-1958), jonka laatimat suunnitelmat kahdeksi potilaspaviljongiksi ja hallintorakennukseksi hyväksyttiin kesäkuussa 1926. Tontin pohjoisosassa sijaitsevat hallintorakennus, kaksi potilaspaviljonkia, autotalli ja pieni siunauskappeli valmistuivat vuonna 1929. Hallinto-

22.5.2017

Yksikön päällikkö

rakennusta laajennettiin Forsmanin suunnitelmien mukaan toisen autotallin paikalle rakennetulla kaksikerroksisella lisäsiivellä vuosina 1936-1938. Muu osa tontista jätettiin potilaiden oleskelutilaksi tarkoitetuksi luonnonmukaiseksi puistoksi. Koko sairaala-alue ympäröitiin aidalla, jolla tuberkuloosia sairastavat ja muu yhteiskunta erotettiin toisistaan. Rakennukset muodostavat niin arkkitehtuuriltaan kuin sijoittelultaan edustavan 1920-luvun klassistisen kokonaisuuden. Kaupunginmuseon näkemyksen mukaan tämä Laakson sairaala-alueen varhaisimman vaiheen tuberkuloosisairaalakokonaisuus on suojeltava kokonaisuus ja hallintorakennus, potilaspaviljongit ja autotallirakennus tulee varustaa suojelumerkinnällä sr-2. Kappelirakennuksen merkintä sr-1 määräykseen tulee säilyttää. Myös näihin liittyvien piha- ja puutarha-alueiden säilyminen ja niiden alkuperäisten ominaispiirteiden vahvistuminen tulee turvata.

Sairaala-aluetta täydennettiin 1950-luvulla kolmella rakennuksella arkkitehtien Märta Blomstedt ja Matti Lampén suunnitelmien mukaan. Vuonna 1955 rakennettiin alueen länsireunaan alueen uusi lämpökeskus. Tämä satulakattoinen kaksikerroksinen, rapattu rakennus on sekä massoitteeltaan että julkisivujen sommittelultaan vähäeleinen ja hillitty 1950-luvun arkkitehtuurin edustaja. Rakennuksen pohjoispäätä hallitsee suoraan toiseen kerrokseen johtava luiska.

Arkkitehtitoimisto Blomstedt & Lampén suunnitteli myös vuonna 1956 vanhan lämpökeskuksen paikalle sijoitetun talousrakennuksen. Kaksi-, osittain kolmikerroksiseen rakennukseen sijoitettiin sairaalan laitoskeittiö leipomoineen ja jäähdystiloineen sekä varastoineen. Suuren, kahden kerroksen korkuisen keittiön ilmeen olennainen osa on vino katto, jota palkit ja pyöreiden ilmastointiaukkojen rivit rytmittävät. Sivuikkunoiden lisäksi kattoikkunoiden kautta tilaan siivilöityy miellyttävästi luonnonvaloa. Rakennuksessa toimii myös henkilökunnan ruokala. Rungon levyiseen ruokasaliin virtaa valo molempien pitkien sivujen suurista ikkunoista. Täyskiiltävät pylväät antavat ruokasalille juhlanan ilmeen.

Alueen länsikulmaan vuonna 1961 valmistunut, nykyisin poliklinikka-käytössä oleva tuberkuloositoimisto on myös on myös arkkitehtien Märta Blomstedt ja Matti Lampén suunnittelema. Tämä tuberkuloositoimistoksi suunniteltu ja röntgenseulonnassa käytetty rakennuksella on paitsi terveydenhoidon historiaan liittyviä, myös rakennustaiteellisia ja kaupunkikuvallisia arvoja. Rinteeseen sijoitettu rakennus noudattelee maaston muotoja. Vanhan aidan ulkopuolelle, mutta alueen vahojen rakennusten kanssa samaan linjaan sijoitettu rakennus vetäytyy kadusta, ja rakennuksen eteen muodostuu pieni sisääntulopiha. Satulakattoisen rapatun rakennuksen pitkällä julkisivuilla ovat ikkunauhat. Nämä antavat leimansa myös rakennusrungon ulkoseinille sijoitetuille toimistohuo-

22.5.2017

Yksikön päällikkö

neille, jotka visuaalisesti liittyvät käytäviin ikkunallisten väliseinien kautta. Myös kaikki aulatilat ovat valoisia. Niitä valaisevat suuret päätyikkunat, vinokattoisessa korkeassa aulassa puolestaan yläikkunat. Kokonaisuudessaan tilat edustavat materiaaleiltaan korkealuokkaista, huolellisesti detaljoitua ja miellyttävän pienimittakaavaista 1950-luvun lopun arkkitehtuuria.

Edellä mainitut arkkitehtien Märta Blomstedt ja Matti Lampén suunnittelemat rakennukset muodostavat Laakson sairaala-alueen kokonaisuuteen arvokkaan 1950-luvun arkkitehtuuria ja alueen sodan jälkeistä rakennusvaihetta edustavan kerrostuman. Aikakauden suunnittelulle ominaisesti rakennukset on vedetty mahdollisimman etäälle alueen vanhemmista rakennuksista ja kehystävät näitä tontin eri reunoilta. Näin Forsmanin 1920-luvun klassistiselle tuberkuloosisairaalakokonaisuudelle on jätetty sen arvon mukainen ja arkkitehtuurin vaatima väljyys. Kaupunginmuseon näkemyksen mukaan entisen tuberkuloositoimiston säilyminen tulee varmistaa asemakaavassa suojelumerkinnällä sr-2. Sairaala-alueelle tavoiteltavasta laajasta täydennysrakentamismäärästä huolimatta kaupunginmuseo esittää, että edelleen tutkitaan myös talousrakennuksen ja lämpökeskuksen uusia käyttömahdollisuuksia ja niiden suojelemista asemakaavan muutoksen yhteydessä. Kaupunginmuseo osallistuu mielellään suojelumääräysten laadintaan.

Kaupunginmuseon näkemyksen mukaan myös erityisesti terveystasolla on historiallista arvoa osana Laakson sairaala-alueen terveydenhoidon historiaa ja sen muutosvaiheita. Se on myös säilyneisyydeltään hyvä samoin kuin päiväkotirakennus ja kaakkoiskulman asuinrakennukset. Kaupunginmuseo on aiemmin kantanut huolta myös tuberkuloosisairaalaan oleellisesti liittyneen puistoalueen vielä säilyneen kallioisen osan sekä tonttia ympäröivän muurin säilymisestä. Voimassa olevassa asemakaavassa rakentamaton metsä- ja kallioalue on merkitty slp-alueeksi: ”Tontin osa, jolla luonnonympäristö on säilytettävä. Alueella sallitaan vain ympäristönhoidon kannalta tarpeelliset toimenpiteet.” 2000-luvulla alueella toteutetut rakennushankkeet ovat jo osoittaneet kyseisen slp-kaavamerkinnän riittämättömäksi ja alueen luonteen osittain jo muuttuneen.

Esillä oleva Laakson uuden yhteissairaalan asemakaavan muutos lähtee tarpeesta tiivistää aluetta ja rakentaa huomattavasti uusia tiloja. On siten ilmeistä, että tavoiteltua uudisrakentamista ei ole mahdollista sijoittaa alueelle ilman, että alueelta puretaan olemassa olevia rakennuksia. Alkuperäiseen tuberkuloosisairaalaan olennaisesti liittyneen puistoalueen vielä rakentamatta säilyneet osat tultaneen siten rakentamaan laajalti. Myös sairaala-alueen nuorempi rakennusperintö sijaitsee kokonaisuudessaan uudisrakentamiselle tavoitellulla alueella. Liikenne- ja

22.5.2017

Yksikön päällikkö

paikointijärjestelyt täsmentyvät suunnittelun edetessä, jolloin niihin on paremmin mahdollista ottaa kantaa. Tässä muuttuvassa kokonaisuudessa kaupunginmuseo viittaa asemakaavamuutoksen tavoitteeseen luoda parantumista edesauttavat olosuhteet potilaille ja viihtyisää ja toimivaa työympäristöä sairaalahenkilökunnalle.

Laakson sairaalan arvo Helsingin kaupungin ensimmäisenä tuberkuloosisairaalaana on merkittävä. Vuosikymmenten kuluessa tapahtuneen alueen täydennysrakentamisen myötä se kertoo terveydenhoidon kehityksestä Helsingin kaupungissa ja yleisemmin. Kaupunginmuseon näkemyksen mukaan Laakson sairaala-alueen tulevaisuutta suunniteltaessa alueen historia ja rakennusten ominaispiirteet sekä niitä ympäröivä sairaalapuisto ovat niitä tekijöitä, joiden tulee ohjata etenkin alueen pohjoisosan suunnittelua vastapoolina uudelle tehokkaalle sairaalaympäristölle. Menneisyydestä aidosti, myös sisätiloiltaan kertovat rakennukset ja niiden vehreä, puutarhamainen lähiympäristö ovat keskeinen tekijä viihtyisää ja parantavaa toiminta- ja elinympäristöä luotaessa. Kaupunginmuseo esittää, että Laakson sairaala-alueella kehitetään niin, että uudisrakentamisen rinnalla sairaala-alueella säilytetään kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden 1920- ja 1950-luvun sairaalarakennusten ja niiden viherympäristön muodostama kokonaisuus, jolla voidaan tarjota voimakkaasti muuttuvalla alueella aito, alueen historiasta kertova ja elvyttävä ympäristö niin sairaala-alueen työntekijöille kuin asiakkaille.

Lisätiedot

Anne Salminen, tutkija, puhelin: +358931036501
anne.salminen(a)hel.fi

Tiina Merisalo
museonjohtaja

Tiedoksi

Museovirasto, kulttuuriympäristön suojelu
Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Postiosoite
PL 4300
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginmuseo@hel.fi

Käyntiosoite
Aleksanterinkatu 16
Helsinki
<http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmu->
seo

Puhelin
+358 9 310 36630
Faksi
+358 9 310 36664

Y-tunnus
0201256-6

Tilinro
FI0680001200062637
Alv.nro
FI02012566